

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

معاونت پژوهش

مجموعه مقالات همایش سراسری
اندیشه سیاسی اجتماعی امام خمینی رحمته الله

«جلد اول»

مجتمع آموزش عالی امام خمینی رحمته الله

سرشناسه:	همایش سراسری اندیشه‌های سیاسی اجتماعی امام خمینی (عج) (۱۳۸۹: قم)
عنوان و نام پدیدآور:	مجموعه مقالات نخستین همایش اندیشه سیاسی و اجتماعی امام خمینی (عج) / مؤلف: مجتمع آموزش عالی امام خمینی (عج).
مشخصات نشر:	قم: مرکز بین المللی ترجمه و نشر المصطفی (عج)، ۱۳۸۹ -
مشخصات ظاهری:	ج ۴.
شابک:	ج ۱: 978-964-195-161-2 / ج ۲: 978-964-195-164-3 / دوره: 3-195-964-978
وضعیت فهرست نویسی:	فیا
یادداشت:	ج ۲-۴ (چاپ اول: ۱۳۹۰) (فیا).
موضوع:	خمینی، روح الله رهبر انقلاب و بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران، ۱۲۷۹ - ۱۳۶۸ -- نظریه های سیاسی و اجتماعی -- کنگره ها
شناسه افزوده:	جامعة المصطفی (عج) العالمية، مرکز بین المللی ترجمه و نشر المصطفی (عج).
شناسه افزوده:	مجتمع آموزش عالی امام خمینی (عج)
رده بندی کنگره:	DSR ۱۳۸۹ ۱۵۷۶/۲/۵۷۸۶
رده بندی دیویی:	۰۸۴۲/۹۵۵
شماره کتابشناسی ملی:	۲۰۸۹۵۴۷

مجموعه مقالات همایش سراسری

اندیشه سیاسی اجتماعی امام خمینی (عج) (جلد اول)

مؤلف: مجتمع آموزش عالی امام خمینی (عج)

ناشر: مرکز بین المللی ترجمه و نشر المصطفی (عج)

چاپ اول: ۱۳۹۰ ش / ۱۴۳۲ ق.

چاپ: فاضل ● قیمت: ۶۹۰۰۰ ریال ● شمارگان: ۲۰۰۰

حق چاپ برای محفوظ است.

مراکز فروش:

● قم، میدان شهدا، خیابان حجتیه، فروشگاه مرکز بین المللی ترجمه و نشر المصطفی (عج).

تلفکس: ۰۲۵۱۷۷۳۰۵۱۷

● قم، بلوار محمد امین، سه راه سالاریه، فروشگاه مرکز بین المللی ترجمه و نشر المصطفی (عج).

تلفن: ۰۲۵۱۲۱۳۳۱۰۶ / فکس: ۰۲۵۱۲۱۳۳۱۴۶

www.miup.ir, www.eshop.miup.ir

E-mail: admin@miup.ir, root@miup.ir

فهرست مطالب

سخن دبیر علمی	۹
تضایف دین و سیاست از منظر امام خمینی غلامحسن مقیمی.....	۱۵
ولایت مطلقه فقیه و دلایل آن در اندیشه امام خمینی عبدالواحد بامری.....	۵۷
امام خمینی و احیای دینی: تغییر در پارادایم ولی الله عباسی.....	۷۵
قشربندی اجتماعی در اندیشه امام خمینی مجتبی روحانی زاده.....	۱۰۵
تیین ابعاد استراتژی وحدت از دیدگاه امام خمینی دکتر داود فیض.....	۱۳۱
رابطه اخلاق و سیاست از دیدگاه امام خمینی رحیم دهقان سیمکانی.....	۱۴۵
انقلاب اسلامی و نقش امام خمینی در روند ایدئولوژیک شدن نفسه فاضلی نیا.....	۱۶۷
رابطه نفس و بدن از دیدگاه امام خمینی سمیه کامرانی.....	۲۰۱

- مبانی عرفانی امام خمینی و ابن عربی در اندیشه سیاسی و اجتماعی
زهراسادات کبیری ۲۱۷
- جنبش‌های آزادی‌بخش اسلامی در گفتمان و تعاملات امام خمینی
امان‌الله شفایی ۲۵۱
- استراتژی و شیوه‌های مبارزاتی امام خمینی
دکتر غلامرضا ضابط‌پور ۲۸۳
- آینده انقلاب اسلامی
دکتر عبوالوهاب فراتی ۳۰۹
- بصیرت و فتنه‌شناسی در اندیشه اجتماعی امام خمینی
دکتر نصرالله آقاجانی ۳۲۱
- مبانی آزادی سیاسی در اندیشه شیعی امام خمینی و اندیشه اعتزالی قاضی عبدالجبار
دکتر محمود شفیعی ۳۴۹

سخن دبیر علمی

اگر ابعاد وجودی امام خمینی را مورد تعمیق قرار دهیم، بی‌شک یکی از بارزترین ابعاد آن، اندیشهٔ سیاسی است، تا جایی که این بُعد وجودی ایشان سایه بر لایه‌های دیگر علمی وی افکنده است. نظریه‌پردازی نظام جمهوری اسلامی، معماری و عملیاتی کردن اندیشهٔ سیاسی اسلام در چارچوب الزامات زمان، گرچه بسیار دشوار و گاهی از منظر اکثر صاحب‌نظران ناممکن به نظر می‌رسید، ولی از منظر امام ضرورتی عاجل برای درمان بحران‌های جامعهٔ اسلامی بود. بدین لحاظ تدوین و تحلیل آرای سیاسی معمار کبیر انقلاب اسلامی، راهگشای فهم اسلام ناب محمدی و پاسخ‌گوی نیازهای انقلابی نسل جوان و تشنهٔ معرفت سیاسی امام خمینی است. اندیشهٔ سیاسی امام خمینی به‌عنوان ایدئولوژی و نظریهٔ نظام سیاسی اسلام در عصر غیبت و عصر جدید، از چندین لحاظ برای ما و نسل پیش رو، اهمیت دارد:

اول: در شرایطی که یأس و ناامیدی قرن‌ها بر مسلمانان سایه افکنده بود و هویت اسلامی و شیعی با اندیشه‌های وارداتی لیبرالی و مارکسیستی مورد تهدید جدی قرار گرفته بود و نسل جدید و جوان مسلمانان را راجع به تاریخ خویش دچار شک و گاهی تنفر کرده بود، خورشیدی از میان سنت‌های اصیل شیعی درخشید و بارقهٔ امید بازگشت به تمدن اسلامی را باعث شد. در صحنهٔ سیاست داخلی و روابط بین‌الملل، معادلات سیاسی جهان را بر هم زد. روابط ناعادلانهٔ سیاسی را نفی کرد. طرحی نو انداخت و معادلات الهی را جایگزین معیارها و ارزش‌های نظام کهن پادشاهی کرد.

بنابراین، امام خمینی با گذر از راهی که با تأمل فقیهان سلف شیعه هموار شده بود، به حوزه‌ها و سرزمین‌های نامکشوف سنت اسلامی دست یافت و بر آن طرحی متناسب با نیازهای قرن جدید ارائه کرد.

این حرکت شیعی با رویکرد مجدد به اصالت اسلامی، راه دوره جدید که همان تکوین تمدن اسلامی است را فراروی عالمان و متفکران مسلمان قرن حاضر قرار داد. در این میان، مهم این است که اصول و مبانی نظام سیاسی اسلام متناسب با آرای سیاسی امام خمینی مورد کاوش کارشناسانه قرار گیرد.

چنین توقع و انتظاری، هرچند به لحاظ نظری و دشواری‌های پژوهش و کمبود منابع درخور، مسئله‌ای کاملاً دشوار است، ولی ضرورتی عاجل برای جهان اسلام است؛ زیرا، استمداد از منابع اصیل و گزاره‌های دینی، جهت پاسخ‌گویی ضرورت‌های دوره جدید حیات طیبۀ فقه شیعه، نیاز فوری عصر شکوفایی تمدن و فرهنگ اسلامی است.

دوم: علاوه بر ماهیت زمانه و ضرورت بازگشت به اصالت‌های فرهنگ ناب محمدی از زوایای اندیشمندی ژرف‌نگر، درد آشنا و دردمند، نکته دوم به ضرورت فهم و بازکاوی زوایا و ابعاد مهم‌ترین و بزرگ‌ترین انقلاب سیاسی - فرهنگی قرن بیستم برای نسل پس از امام خمینی است. انقلابی که بدون نام و اندیشه‌های سیاسی ایشان شناخته شده نیست. انقلابی که به اعتراف دوست و دشمن، ساختار تئوری‌های انقلاب را هم در سطح کلان و هم در سطح خرد درهم ریخت و چالش مفهومی و نظری جدی را رقم زد. عظمت انقلاب ایران صرفاً نه به خاطر برهم زدن نظم موجود پذیرفته شده دو بلوک غربی و شرقی و نه به خاطر شیوه غیرمتداول تظاهرات غیرمسلحانه و شهادت‌طلبانه و نه به خاطر تداوم آن در قبال توطئه‌های گوناگون دشمنان و نامحرمان انقلاب در طی سه دهه متوالی است، بلکه به خاطر ماهیت سیاسی - فرهنگی و سرشت الهی آن بوده است. پیروزی یک مکتب، فرهنگ و ایدئولوژی متمایز بوده است. بازگشت انقلاب عاشورایی با نوای حسینی در صحرای تفتیده و

معنویت مرده قرن بیستم بوده است. بدین لحاظ آب در لانه موران افتاده است. موریانه‌ای که قرن‌ها درخت معنویت اصیل را می‌خورد و از درون تهی می‌کرد، اکنون از هر سو به چالش کشیده شده است. این مسئله دقیقاً همان واقعیتی است که آرنولد توین‌بی مورخ معروف انگلیسی حدود شصت سال پیش، تجدید حیات تمدن اسلامی را تحت عنوان «پان اسلامیسم»^۱ به غرب هشدار داد و یا به تعبیر دوتوکویل «اکنون عصر بازگشت انقلاب‌های بزرگ مذهبی است که انقلاب ایران طلیعه آغاز آن بوده است، انقلابی که برخلاف انقلاب فرانسه، سرچشمه سیاسی ندارد، بلکه از سرچشمه مذهبی برخوردار است»^۲. بنابراین، وقتی جان فوران با انقلاب ایران که مهم‌ترین موتور حرکت آن فرهنگ، رهبری مذهبی و ایدئولوژی اسلامی است مواجه می‌شود، کاملاً دچار تردید می‌شود^۳ و یا اسکاچپل سه سال بعد از پیروزی انقلاب اسلامی ایران، تئوری خودش را با مقاله‌ای تحت عنوان «حکومت تحصیل‌دار و اسلام شیعی در انقلاب ایران»^۴ تعدیل می‌کند.

نکات پیش‌گفته به‌روشنی ضرورت بازخوانی مبانی و ارزش‌های انقلاب اسلامی را که مبتنی بر اندیشه سیاسی امام خمینی است را بیش از پیش آشکار می‌سازد.

سوم: نکته حائز اهمیت دیگر، به وجهه جهانی امام خمینی به‌عنوان یک مصلح اجتماعی و دینی، معطوف است. امروزه برای مسلمانان و دیگر پیروان ادیان الهی، داشتن یک الگوی کامل در عرصه زندگی سیاسی، اجتماعی و دینی، به‌مثابه یک ضرورت تلقی می‌شود. الگویی که راهی برای برون‌رفت از عصری که به توهم نیچه، خدا در آن مرده

۱. آرنولد توین‌بی، *تمدن در بوتۀ نقد*، ۱۹۸۵.

۲. الکس دوتوکویل، *انقلاب فرانسه و رژیم پیش از آن*، ترجمه محسن ثلاثی، تهران، نشر نقره، ۱۳۶۹، ص ۳۷.

۳. محمد شجاعیان، *انقلاب اسلامی و رهیافت فرهنگی*، تهران، مرکز اسناد انقلاب اسلامی، ۱۳۸۲، ص ۱۷.

۴. ناصر هادیان، *نظریه اسکاچپل و انقلاب اسلامی*، نشریه راهبرد، ش ۹.

است، ارائه دهد. بی تردید امروزه امام خمینی دارای مجموعه تفکرات با دغدغه‌های بشر امروز در عرصه معنویت‌گرایی، عدالت‌خواهی و احیای مدل جدید زندگی سیاسی توأم با دین‌گرایی است. این مدل که در برابر روش زندگی اروپایی و امریکایی است، می‌تواند طلیعه‌ای برای احیای مجدد تمدن اسلامی باشد.

چهارم: نکته مهم بعدی اینکه امروزه درس اندیشه سیاسی امام خمینی که در قالب دو واحد درسی در دانشگاه‌ها و مراکز آموزشی ارائه می‌شود، با برخی از مسائل و مشکلات روبه‌روست که از آن جمله می‌توان به در دسترس نبودن منابع و متون آموزشی مطلوب خصوصاً برای دانشجویان و محققان خارجی اشاره کرد.

با توجه به مسائل یاد شده، مجتمع آموزش عالی امام خمینی وابسته به جامعه المصطفی العالمیه با همکاری مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی دانشگاه باقرالعلوم، انجمن مطالعات سیاسی حوزه، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد قم، پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، مرکز اسناد انقلاب اسلامی استان قم و معاونت آموزش و تبلیغ نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها بر آن شد تا نخستین همایش اندیشه سیاسی و اجتماعی امام خمینی را با هدف شناخت و معرفی جامع‌تر و عمیق‌تر آرای سیاسی حضرت امام به طلاب و دانش‌پژوهان جامعه المصطفی العالمیه و نیز ارتقای سطح کیفی درس اندیشه سیاسی امام خمینی، برگزار کند.

در مجموعه حاضر (مجموعه مقالات جلد ۱ و ۲ و ۳) از میان بیش از یکصد مقاله دریافتی، براساس معیارهای علمی، سی مقاله پذیرفته و به پیشگاه صاحب‌نظران، پژوهشگران و اساتید ارجمند عرضه می‌شود. بدیهی است انتقادات و نقطه‌نظرات اصلاحی خوانندگان فرهیخته در دومین همایش استفاد خواهد شد.

کمیته علمی همایش که قبول زحمت ارزیابی و دیگر امور علمی همایش را متکفل بودند، عبارت‌اند از: حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر مرادخانی، دکتر شیرخانی، حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر سخاوتی، حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر مهاجرنیا، دکتر جنتی‌فر و دکتر ضابط‌پور.

کمیته اجرایی که هماهنگی‌ها و امور اجرایی همایش را به عهده داشتند، عبارت‌اند از: جناب آقای دکتر محمد الله اکبری (دبیر اجرایی و معاون پژوهشی مجتمع)، غلامحسن مقیمی (دبیر علمی)، محمد مراد خان‌بابا (مسئول دبیرخانه) و علی الله اکبری.

در اینجا لازم می‌دانم از همه سروران و عزیزانی که در بهتر برگزار کردن همایش یاری رساندند، تشکر و قدردانی کنم. به ویژه از حجت‌الاسلام والمسلمین جناب آقای سیدسجاد هاشمیان - ریاست محترم مجتمع آموزشی عالی امام خمینی - که مشوق اصلی همایش بودند و نیز از حجت‌الاسلام والمسلمین جناب آقای مرادخانی - مدیر محترم گروه عمومی - که ریاست همایش را بر عهده داشتند و آقایان آهنین پنجه، سیدآثشی، حسنی زاده و محمود دهقانی که در تهیه این مجموعه و امور همایش سعی وافر داشتند، صمیمانه تقدیر می‌شود.

دبیر کمیته علمی همایش

غلامحسن مقیمی